

DYSGRAPHIA AND DYSORTHOGRAPHY IN CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE. DIFFERENTIAL DIAGNOSIS CRITERIA

Kalinka Spasova

ABSTRACT:

Background Data: *The phonetic graphical system is a great discovery of the civilization. The basis of the contemporary Bulgarian letter is the sound – letter (phonographic) writing, which is expressed in the transmission of speech through graphical signs called letters or graphemes.*

Objectives: *To define the diagnostic criteria for dysgraphia and dysorthography in children at the age of eight and nine, based on personal studies compared to the world experience.*

Methods: *The study included n = 53 children, of which n = 25 (47.2%) were eight years old and n = 28 (52.8%) were nine years old. The kids are trained in the second and third class of the municipal general school in Varna. An auditory dictation of text adapted to their respective calendar age was made. They have a profile for through the error reporting protocol.*

Results: *Of the study group, n = 7(13.2%) of children had symptoms of dysgraphia, and n = 12(22.6%) of the children had dysorthographic symptomatology.*

Conclusion: *As the main criterion for differential diagnosis, we can note the discrepancy between potential opportunities and actual achievements. Dysorthography is not as much a problem of the education, as the problem of language competence of children.*

KEY WORDS: *dysgraphia , dysorthography, morphological and phonetic principle, orthographic errors, grafemes.*

Изследването е финансирано по проект № РД-08-87/03.02.2017 г. от параграф на фонд „Научни изследвания” на ШУ „Епископ Константин Преславски.

Въведение

Историята на създаването на графичните системи е всъщност истинската история на еволюцията на мозъчните системи и уменията на човека. Фонетичната графична система е велико откритие на цивилизацията. В основата ѝ стоят освен психичният принцип за икономичност на процесите и ролята на асоциативната връзка в процеса на ограмотяване, но и съответствието на символ и звук. Основните елементи на писмеността при фонетичното писмо се графема и фонема.

В своята същност това е система на използване основно на четири знака (печатни- главни и малки и ръкописни- главни и малки), които често се различават значително една от друга графично, но същевременно при използването си са обединени в определени рамки от правила. [1] Следователно процесът на писане може да се определи като транскодиране с възможност за преминаване от една символна система към друга, като смисълът на предадената и приета информация не се променя.

За възникване на акта на писане се изисква сложна координация на сензорните и моторните процеси и достатъчно ниво на концентрация и разпределение на вниманието. Анализирайки механизмите може да се направи извод, че в процеса на прекодиране на звуците

в графемни, фонетичния анализ върви успоредно с графомоторните операции и нарушаването на който и да е от механизмите води до нарушения на писането [2].

За обозначаването на нарушенията на писмената реч се използват различни термини. Основните са: дисграфия, аграфия, дизортография, еволюционна дисграфия. Причините за нарушенията в писмената реч са разнообразни по етиология и патогенеза. Най-общо те могат да се обобщят като: несформираност на много висши психични функции – зрителен анализ и синтез, пространствени представи, слухо-произносителна диференциация за звуковете на речта, фонематически сричков анализ и синтез, отделяне на думите в изречението, лексико-граматически строй на речта, разстройства на паметта и вниманието, сукцесивни и симултанни процеси и емоционално-волевата сфера [2-4].

Целта на настоящото проучване е да се определят диагностични критерии за дисграфия и дизортография при деца на осем и девет годишна възраст на база лични проучвания, сравнени със световеният опит.

Материал и метод

В изследването са включени общо $n=53$ деца, от които $n=25(47,2\%)$ са на осем години и $n=28(52,8\%)$ са на девет години. Децата се обучават във втори и трети клас на общинско общообразователно училище в гр. Варна.

На учениците е направена слухова диктовка на текст, съобразен със съответната им календарна възраст. Направен им е профил по протокола за отчитане на грешките на Якимова Р. [3-5].

Дисграфични и дизортографични грешки-сравнителен анализ

Таблица 1

Дисграфия	Дизортография
<p><u>1. При акустично-артикуляционни и оптично сходни.</u></p> <p>-съскави-шушкави жаба- Шаба, Заба шорти-Сорти котенце-котенЧе шум-Жум</p> <p>-звучни-беззвучни бивол-Пивол, беден-беТен кора-Гора,</p> <p>-сонори кора-коЛа кола-коЙа</p> <p><u>оптично сходни.</u> цар-Щар, пара-Нара, бор-Вор -огледално писане на букви и символи</p>	<p>дръзка-дръСка, мраз-мраС нож-ноШ, дръжка-дръШка</p> <p>кораб-кораП, врабче-враПче код-коТ, кора-Хора</p> <p>Аналогични, затова се отчитат броя и честотата им.</p> <p>Аналогични, затова се отчитат броя и честотата им.</p>
<p><u>2. При несформираност на анализа и синтеза на речевия поток.</u></p> <p><u>-замени, размествания, пропуски, прибавяния на ниво дума и изречение</u></p> <p>слънчице-слнчице, слаълнчце небето-не бето, бебето-бебе то Котето се катери по дървото-Котето секатери подървото</p>	<p>мост-мос, храстче-храшче въщи-в къщи, навън-на вън Не владеене на граматически правила за слято и полуслято писане на наречия и сложни думи.</p>
<p><u>3. При наличие на аграматизъм.</u></p> <p>Червените обувки на мама-Червени обувките на мама. Бялата котка спи на дивана- Бяла котката спи над леглото.</p>	<p>Кученцето се разхожда с детенцето.- Кученценцето се разхожда с детенценцето. Ние си мием ръцете.-Ние си миеме ръцете., На поляната има много пегли.-На поляната има</p>

Сякаш бяха се скрили птиците и насекомите- Скаш бях се скрили тици те и насекоми.	много петели.
---	---------------

Резултати

От изследваната група при $n=7(13,2\%)$ от децата се наблюдават симптоми на дисграфия, а $n=12(22,6\%)$ от децата са с дизортографична симптоматика.

Дискусия

В основата на съвременното българско писмо е звуко-буквеното (фонографското) писмо, като самата му същност се изразява в предаването на речта чрез графични знаци, наречени букви или графемите. Азбуката, която ние използваме е т. нар. „кирилица“, която е претърпяла множество промени през вековете, но въпреки това продължава да ни служи и до днес. При този тип писмо основният принцип се свежда до изискването всяка отделна буква да съответства на отделна фонема, а всяка фонема трябва да се изразява с един буквен знак. Но подобни идеални системи на писмо не съществуват. Съвършенството на която и да е графична система се определя от това, в каква степен е съответствието между буква и звук.

Правописът или ортографията е система от правила за писмено отбелязване на думите и техните части – представки, корен, наставки и окончания [4]. Основните принципи в българската правописна система са морфологичен, фонетичен, традиционен и смислов. Морфологичният (морфематичният) принцип на ортографията се свежда до това, че общите за близкородствените думи морфемите запазват в писмената форма еднаквото изписване, независимо от разликите в произношението. Същността на морфемния принцип, който е водещият принцип в българската ортография, се заключава в еднообразното правописно предаване на отделните елементи на лексемата.

Българската азбука има 30 букви, като всяка от тях има по четири разновидности (алографии). Печатните и ръкописните невинаги съвпадат. При ръкописния им вид $1/3$ от буквите се различават от печатните [4]. Например главните ръкописни букви **Т**, **Ч**, **Р** се различават графично от малките ръкописни букви, а главната печатна буква **А** също се различава графично от малката печатна буква **а** и т. н. Следователно процесът на писане може да се определи като транскодиране с възможност за преминаване от една символна система към друга, като смисълът на предадената и приета информация не се променя.

Специфичните нарушения при овладяването на писането могат да се проявяват в две форми: дисграфия и дизортография.

Терминът **дисграфия** според Йосифова Р.(2012) [5] не е обобщаващ за нарушенията на всички аспекти на писането. Albaret, J. M.(1995) [6] обобщава така симптомологията на дисграфията: „дисграфикът не пише гладко, не оформя добре буквите, не спазва разстоянията между букви и думи, има затруднения в пространственото разположение на текста върху листа.“

Дизортографията е една от най-малко изучените групи нарушения на писането. Устойчивите ортографични грешки са се разглеждали като неспецифични нарушения на писането. През последните години се променя подходът в изучаването на този тип грешки в писмената реч, а именно в контекста се разглежда съпоставителният анализ на дисграфичните и ортографични грешки. В голяма част от популацията на децата със специфични нарушения на писането се наблюдава тясна взаимовръзка между дисграфичните и ортографичните грешки, като често след отстраняване на дисграфичните, ортографичните грешки остават, тъй като те се характеризират с висока устойчивост. Трябва да се отбележи, че съществува една специфична и характерно устойчива категория от специфични нарушения на писането, която се характеризира с невъзможност за усвояване на ортографичните навици, въпреки познаването на съответните правила. Точно тя следва да се класифицира като дизортография. Често такива деца демонстрират и в по-зряла възраст правописни грешки, които са съчетани с дислексичните прояви [7,8].

Изхождайки от стандартите в българската образователна система за наличието на категорични симптоми на дисграфия и дизортография може да се говори само тогава, когато сме сигурни, че децата са усвоили напълно фонемите, графемите и лексемите и системата от правила за прилагането им.

За да може да се определят диференциално –диагностичните критерии за дисграфия и дизортография, от една страна, трябва да сме наясно със специфичните им дефицити и причинно – следствената връзка с етиологичните фактори, които ги причиняват. От друга страна, трябва да са налице изключващи критерии, според които децата с дисграфия и дизортография са с поне средно ниво на интелигентност и не са диагностицирани със сензорни, неврологични, психични и емоционални проблеми. Като основен критерий за диференциална диагноза, може да се отбележи несъответствието между потенциалните възможности и реалните постижения. Според настоящата концепция „индивидът демонстрира умения, несъответстващи на очакваните за възрастта, социокултурната среда и обучението[8].

По данни на Tressoldi et al. (2007) [9] в зависимост от определението и съответните диагностични критерии, разпространението на нарушенията в писането варира от 3,6% до 8,5% в Италия и от 4,5% до 12% в САЩ. По-високата честота в САЩ може да се обясни със специфичните особености на английския език. Назарова А. (2015) [10] в свое проучване на ученици от 1–4 клас, отчита че 23% от обследваните имат симптоми на дисграфия и дизортография. По-високите резултати са от включването на по-широка възрастова група. Данните се потвърждават и от собственото ни изследване–13,2% от изследваните деца са с дисграфични симптоми и 22,6% са с дизортографични.

Диференциалната диагностика на дисграфията и дизортографията се определя преди всичко от това кой правописен принцип е нарушен. Дисграфията е специфично нарушение на използването основно на фонетичния принцип, а дизортографията е преди всичко нарушение в усвояването и използването на морфологичния и ортографичния [2,8,11].

Случаите, когато детето не може да усвои цялото разнообразие от правила за функционирането на езиковите единици от различните равнища: фонемите, морфемите, лексемите – техните словоформи и употребата им в речта; вариантите на лексемите като двустранни езикови единици в контекста на речта и на изразяване и в контекста на съдържанието, като не е задължително наличието на атрикулационни грешки, могат да се категоризират като симптоми на дизортография. Дизортографията не е толкова проблем на обучението, колкото проблем на езиковата некомпетентност на децата.

Заклучение

Когато родителите и преподавателите в общообразователното училище не са запознати със съществуването на реалния проблем, а именно: диференциално-диагностичните пунктове между дисграфия и дизортография, детето не получава специализирана терапевтична програма. Тези деца много често развиват негативно отношение към ученето и нежелание да използват писмения код за приемане и предаване на информация. Всеизвестен факт е, че правилното от ортографска гледна точка писане е важно условие за пълното и ефективно приобщаване на детето към училищната среда, както и за неговото пълноценно включване в обществото.

References:

1. Smit, E. An investigation into effect of a stetro pencil grip on the writing and pencil grasp of grade 2 children with difficulties. Johannesburg, 2013.
2. Jekov. J. Predictors for Early Diagnostics of Dysgraphia in Pre-School and Primary School Age. Dissertation work. Shumen 2010.
3. Jakimova R. Violations of the written speech, Part 1: Violations of writing. Sofia „LCR”. 2009.
4. Boiadjiev T., Tilkov D. Phonetics of the Bulgarian book language. Veliko Tarnovo 1997.
5. Josifova R. Movement and language. Sofia 2012.
6. Albaret, J. M. Evaluation psychomotrice des dysgraphies. Rééducation orthophonique. 1995;33(181):71-80.
7. Todotova E. Dyslexia. Sofia 2007.
8. Matanova V. Dyslexia. Sofia 2001.
9. Tressoldi, P. E., Rosati, M., & Lucangeli, D. Patterns of developmental dyscalculia with or without dyslexia. *Neurocase*. 2007;13(4):217-225.
10. Nazarova A. "The question of the relationship between dysgraphia and dysentography in students with a violation of the letter." *Bulletin of the Leningrad State University. AS Pushkina* 3.4 (2015).

11. Lalaeva R. I., Prishepova I. V. The appearance of dysoretophraphy in younger schoolchildren. – SPb., 1999.

*докторант Калинка С. Иванова
Катедра „Специална педагогика”
Педагогически факултет
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”*